

Gönderim Tarihi: 20.01.2016

Kabul Tarihi: 01.03.2016

ÖLÜLERİN HAYKIRIŞI*

ANDREY PLATONOV**

Çev. Rahman ÖZDEMİR***

Sonsuzluğun derinliklerinden çağırıyorum.

(Ölülerin sözleri)¹

Anne, evine geri dönüyordu. Almanların işgaline tahammül edemiyordu ancak doğduğu topraklar dışında başka hiçbir yerde de yaşayamazdı. Bu yüzden evine geri dönüyordu.

O, Alman birliklerinin önünden, ara topraklardan iki kez geçti çünkü burada cephe oldukça düzensizdi. Doğrudan evine götüren en yakın yola yöneldi. Onda ne korku ne de bir çekince belirtisi vardı. Düşmanları da ona zarar vermediler. Yüzünde gözleri görmeyen bir insanın ifadesi vardı. Donuk, şaşkın, kederli bir halde tarlalardan geçiyordu. Artık onun için şu dünyada var olan ya da gelecekte gerçekleşecek olan hiçbir şeyin önemi yoktu. Bu dünyadaki hiçbir şey onu heyecanlandıramaz, ona mutluluk veremezdi. Çünkü o, sonsuz bir acıya ve tükenmesi mümkün olmayan bir kedere sahipti. Anne bütün çocuklarını kaybetmişti. Şimdi oldukça bitkin görünüyordu ve bu dünyada var olan her şeye karşı ilgisizdi. Yolda adeta rüzgârın savurduğu, kuru bir ot parçası gibi yürüyordu, karşılaştığı her şey ise ona karşı büyük bir kayıtsızlık içerisindeydi.

Annenin içinde bulunduğu durum oldukça çetindi. Çünkü kimsenin ona gerekli olmadığını biliyor, aynı şekilde onun da kimseye ihtiyaç duymadığını derinden

---

* Andrey Platonov, eserini oğlunun ölümünden on ay sonra 1943 yılında yazmıştır. Yazarın, hikâyesine vermiş olduğu 'Ölülerin Haykırışı (Взыскание Погибших)' ismi aslında bir Kutsal Meryem Ana ikonasından alınmıştır. Bu ikonanın 17. yy'a doğru yapıldığı bilinmektedir. İkona, Moskova'nın merkezinde ve çevresinde yer alan bazı kiliselerde (Храм Воскресения Словущего на Успенском Вражке, Храм Ризоположения на Донской) bulunmaktadır. Rusya'da evlatları için dua eden anne ve baba ikonalarına, bir ailenin kederinin hafiflemesi adına ihsanda bulunan Kutsal Meryem Ana ikonalarına, Ortodoks Kilisesi mensupları tarafından büyük saygı gösterilmektedir. 'Ölülerin Haykırışı (Взыскание Погибших)' adlı ikona da insanların benimseyip, saygı duydukları, önlerinde dua ettikleri ve temennilerde buldukları önemli bir resimdir.

** 1899-1951 yılları arasında yaşamış bir Sovyet yazardır. Yazarlığının yanı sıra, gazeteci, şair ve oyun yazarı kimliğiyle de ön plana çıkmıştır.

*** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, rahman.ozdemir@atauni.edu.tr

¹ Bu epigraf 'Из бездны зываю» (слова мертвых)', Rus topraklarında yıllarca çile çekmiş, acı ve kederle yüzleşmiş kişilerin, şu anda yaşam sürenlere adeta bir uyardır. Öykünün geneline dair bir gönderme niteliği taşımaktadır.

hissediyordu. Bütün bu olanlar bir insanın hayatını sonlandırması için yeterliydi ancak o ölmemişti. Hayatını geçirdiği evini, savaşın gerçekleştiği ve çocuklarının katledildiği yerleri görmesi gerekiyordu.

Yol üzerinde Almanlar ile karşılaştı. Fakat onlar bu yaşlı kadına dokunmadılar bile. Böylesine kederli, yaşlı bir kadını görmek, onlarda dahi, korku ve ürperti uyandırmıştı. Annenin yüzündeki ifade karşısında adeta felakete uğramış gibiydiler. Öyle ki kendisini zaten ölüme terketmiş birisi için tepki verme gereksinimi bile duymadılar.

Gerçek hayatta da bazı insanların yüzlerinde, hayvanları ve insanları korkutacak derecede umursamazlık ve acı görüntüsünün bir arada bulunduğunu görmek mümkündür. Böylesi insanları bırakın öldürmeyi, onların yanına yaklaşılması bile mümkün değildir. Hayvanlar da, insanlar da kendi türünden olanlar ile savaşmayı tercih eder. Bilinmeyen güçlerden dolayı zafer elde edememe ve savaşı kaybetme korkusu nedeniyle benzer türden olmayanlar ile mücadele içerisine girmezler.

Yaşlı anne, savaşın içinden geçerek evine dönüyordu. Fakat onun yuvam dediği evi şimdi bomboştu. Adeta düşünen bir insanın kafasını andıran, kerpiç bacalı, kil ile sıvanmış ve yeşile boyanmış, sadece tek bir ailenin barınabileceği bu küçük, sıradan ev, uzun bir süre önce Alman ateşinden dolayı yanmıştı. Geride ise yalnızca mezarlıklarda yetişen otların bulunduğu, kömüre benzeyen taşlar kalmıştı. Bütün komşu yerleşim yerleriyle birlikte bu eski şehir de yok olmuştu. Etrafta sadece hafif bir ışık, birde büyük bir hüznün vardı. Biraz daha zaman geçecek, insanın yaşadığı bu yerlerde yabancılar büyüyecek, buralarda rüzgârlar esecek, yağmurların yol açacağı seller buraları düzleştirecek ve işte o anda insana dair artık herhangi bir iz kalmayacak. Bu dünyada insanın çektiği ıstırapları kimse anlamayacak. Burada artık yaşayan kimse kalmayacağı için de geleceğe miras olarak herhangi bir iyilik veya güzellik bırakılmayacak. Anne bu son düşüncesinden ve unutulmaya yüz tutmuş bir yaşama dair kalbinde duyduğu acıdan dolayı derin bir ah çekti. Ancak annenin kalbi iyi niyetlerle doluydu. İşte bu kalp, geçmişlerine duyduğu sevgiden dolayı ve onların öldükleri için yerine getiremedikleri istek ve arzuları gerçekleştirmek adına yaşamak, hayatta kalmak istiyordu.

Neredeyse soğumaya başlamış olan yangın yerinin ortasına oturan anne, evinden geriye kalan külleri elleriyle bilinçsiz bir şekilde karıştırıyordu. Artık onun adına da ölüm vaktinin geldiğini çok iyi biliyordu. Ama ruhu bu fikri bir türlü kabul etmiyordu. Çünkü eğer o ölürse, çocuklarının hatıraları nerede saklanacaktı ve eğer kalbi nefes almaya son verirse kim onları koruyacaktı?

Anne ne yapacağını bilmiyordu. Eskiden oldukça sevimli ve hafifçe şişman olan, şimdi ise zayıflamış, sessizliğe bürünmüş, kaygısız; çocuklarıyla birlikte şehirden ayrılırken bombalar tarafından küçük yaşta iki çocuğu öldürülmüş, kocası ise kazı çalışmaları esnasında habersizce ortadan kaybolmuş, ölen çocuklarını defnetmek ve kendi ölümünü beklemek için yurduna geri dönmüş olan komşusu Yevdokiya Petrovna ona doğru yaklaştı.

-Merhaba, Mariya Vasilyevna dedi Yevdokiya Petrovna.

-Sen miydin, Dünya diye karşılık verdi Mariya Vasilyevna. Gelsene biraz dertleşelim seninle. Uzun süre oldu yıkanmadım, kafamdakilere bir baksana.

Dünya uysal bir halde yanına oturdu. Mariya Vasilyevna başını onun dizine koydu ve komşusu onun başının içinde bir şeyler aramaya başladı. Bu eylem ile uğraşmak ikisini de sakinleştiriyordu. Birisi candan çalışıyordu, diğeri ise ona doğru iyice sokularak, tanıdık birisinin yakınlığının verdiği huzur ile uykuya daldı.

-Seninkilerin hepsi öldü mü, diye sordu Mariya Vasilyevna.

-Evet, hepsi öldüler, başka ne olacaktı ki! diye cevap verdi Dünya. Peki ya seninkiler?

-Hepsi öldüler, kimse kalmadı dedi Mariya Vasilyevna.

-İkimizin de kimsesi kalmadı dedi Dünya. Bunu ifade ederken Dünya'nın üzerinde bu dünyada başka insanların benzer acılara sahip olduğu, kendi acısının hiçte en büyük acı olmadığı düşüncesinin verdiği bir rahatlık vardı.

Benim acım seninkinden çok daha büyük. Ben daha önce dul kaldım, dedi Mariya Vasilyevna. Benim oğullarımın ikisi de burada, şehrin biraz dışında yatıyorlar. Almanlar Petropavlovka'dan Mitrofanovski yoluna çıktıkları zaman, oğullarım çalışma birliklerine katılmışlardı. Kızım ise beni çok uzaklara götürdü. O, beni severdi. Kızımdı o benim. Sonra beni bıraktı, başkalarını sevdi. O, herkesi seviyordu. Birisine acıdı. Kızım çok iyi yürekli birisiydi. Oldukça hasta ve yaralı olan birisinin üzerine doğru eğildi. Bu kişi adeta bir ölü gibiydi. O anda uçaklar kızımı öldürdüler. Ben ise geri döndüm. Başka ne yapacaktım! Şimdi ne yapabilirim! Benim için hiçbir şeyin bir önemi yok artık. Şimdi bende bir ölüyüm.

-Ne yapalım ki: yaşa, ölü gibi yaşa. Bende böyle yaşıyorum dedi Dünya. Benimkilerde, seninkilerde artık yatıyorlar. Seninkilerin nerede yattıklarını biliyorum. Onları tam oraya sürükleyerek götürdüler ve gömdüler. Ben buradaydım. Kendi gözlerimle gördüm. Almanlar bütün ölenleri tek tek saydılar, liste tuttular. Kendi ölülerini ayrı yere koydular, bizimkileri ise uzaklara attılar. Sonra bizimkileri soyup, üzerlerinden çıkan bütün eşyanın listesini yaptılar. Bu iş ile uzun süre meşgul oldular ve daha sonrasında gömmek için onları sürükleyerek götürmeye başladılar.

-Mezarları kim kazdı diye sordu Mariya Vasilyevna telaşlı bir şekilde. Derin mi kazdılar? Yoksa onları çıplak ve soğuktan üşümüş bir halde mi gömdüler? Derin mezar daha mı sıcak olurdu!

-Hayır, hiçte derin değildi dedi Dünya. Top mermilerinin açmış olduğu çukurlar, işte al sana mezar. Bu çukurları cesetler ile tika basa doldurdular. Sonra yer kalmadı. O zaman tanklar ile ölüleri çiğneyerek mezarların üzerinden geçtiler. Cesetlerin ezilmesiyle

yer açıldı, geriye kim kaldıysa buraya gömdüler. Onların mezar kazmak gibi bir niyetleri de yoktu zaten. Güçlerini böyle bir şeye harcamazlardı. Mezarların üzerini birazcık toprak ile örttüler. Ölülerimiz orada yatıyorlar. Şimdi soğuktan üşüyorlar. Böylesi bir soğukta yatmak gibi bir acıya yalnızca ölümler katlanabilirdi.

-Benimkileri de mi ezdiler yoksa mezarlarına vücutları bütün bir halde mi koydular? diye sordu Mariya Vasilyevna.

-Seninkileri mi diye karşılık verdi Dünya. Ben bunu görmedim. Orada şehrin biraz dışında, tam yol üzerinde hepsi yatıyorlar. Gidip görebilirsin. Ben onların mezarına iki cılız dal parçasıyla birbirine bağladığım bir haç koydum ama bu düştü. Keşke bu haç demirden yapabilseydik. İnsanlar ölümlerini unutacaklar.

Mariya Vasilyevna Dünya'nın dizinden kalktı ve başını ona yasladı. Bu seferde o, Dünya'nın saçları arasında bir şeyler aramaya başladı. Çalışmak onu rahatlatıyordu; el işi, kederli ve hasta bir ruhu iyileştirir.

Gün kararmaya başladığı zaman Mariya Vasilyevna kalktı. O, yaşlı bir kadındı ve şimdi oldukça bitkindi. Dünya ile vedalaştı ve çocuklarının yattığı o karanlığa doğru yürüdü. İki erkek çocuğu yakın bir yerdedi, kızı ise uzakta.

Mariya Vasilyevna bu eski yerleşim yerinden ayrılarak şehre doğru yola koyuldu. Eskiden bu yerleşim yerinde bostancılar ve bahçıvanlar, kendi köy evlerinde yaşarlardı. Evlerinin bitişiğinde yer alan bahçelerde yetiştirdikleri ürünlerle beslenirlerdi. Böylece yüzyıllar boyunca varlıklarını sürdürdüler. Şimdi ise burada hiçbir şey kalmadı. Toprağın üstü açılan ateşlerden dolayı adeta kuraklaşmıştı. Burada yaşayanlar ya öldüler ya da başka diyarlara gittiler. Bazılarıysa ya esir düştüler, ya da zorla çalışmaya veya ölüme götürüldüler.

Anne, bu eski yerleşim yerinden Mitrofanovski düzlüğüne çıkmıştı. Eski zamanlarda bu yolun her iki tarafında yabancı otlar büyüyordu, şimdi ise savaş bu otları neredeyse dibine kadar kurutmuştu. Yakınlarda dünyanın son bulacağı izlenimini veren bu yol artık oldukça sıkıcıydı ve şimdilerde buraya çok az kimse uğruyordu.

Mariya Vasilyevna, rüzgârın titremelerine sebep olduğu, zayıf ve birbirine bağlanmış bu iki dal parçasından yapılan haçın bulunduğu mezara doğru yaklaştı. Anne, bu haçın yanına oturdu; altında ise yabancı eller tarafından atılmış, çıplak bırakılmış ve öldürülmüş olan çocukları yatıyordu.

Akşam olmuştu ve neredeyse geceye dönüyordu. Sonbahar yıldızları gökyüzünde parlıyordu. Onlar sanki ağlamış gibiydiler. Şaşkın ve bir annenin şefkatini andıran gözlerini açıp, oldukça keder ve hüznü dolu bu karanlık toprak parçasına bakıyorlardı. Öyle ki hiç kimse kendi bakışını onlardan çekmeyi başaramazdı.

Anne çocuklarının yattığı bu yere keşke yaşasaydınız diye fısıldadı. Keşke yaşasaydınız, ne işler gerçekleştirdik, kim bilir hangi kaderleri yaşadık! Şimdi sizler birer ölüsünüz. Sizin süremediğiniz bu yaşam nerede artık? Kim bu hayatı sizin yerinize yaşıyor? Matvey kaç yaşında olacaktı? Yirmi üçüne girecekti. Vasili ise yirmi sekiz. Küçük kızım on sekizindeydi, şimdi on dokuzuna basacaktı.

Dün onun doğum günüydü. Ben kalbimi size adamıştım. Ne kadar emek harcamıştım sizin için, ama biliyorum bu tek kalp ve tek canın emekleri sizi hayatta tutmaya yetmedi. Bir kere siz öldünüz, ben sizleri ölümden uzak tutup, sizlerin hayatta kalmanızı sağlayamadım. Çocuklarım bu dünyada yaşamak için hiç yalvarmadılar. Onları ben dünyaya getirdim. Anne bunları düşünmüyordu. Onları ben doğurdum. Bıraksaydınız da yaşasaydılar. Ama görünen o ki bu dünyada yaşamak çocuklar için çokta mümkün değil. Burada hiçbir şey çocuklar için hazır değildir. Aslında hazırıyorlardı ama başaramadılar. Burada onların yaşamasına imkân yok, sadece burada değil başka hiçbir yerde de yok. Anneler olarak bizim ne yapmamız gerekiyordu. Biz çocuklarımızı dünyaya getirdik. Peki, başka nasıl olacak! Anne mezarın üzerindeki toprağa dokundu ve hafifçe yüzünü koydu. Orada sessizlik hâkimdi ve hiçbir şey duyulmuyordu.

Uyuyorlar, diye fısıldadı anne. Kimse kıılmıyormuş. Ölmek zordu ancak onlar bunu kabullenmişlerdi. Bırakalım uyusunlar, ben bekleyeceğim. Çocuklarım olmadan yaşayamam, onlarsız yaşamak istemiyorum. Mariya Vasilyevna yüzünü topraktan kaldırdı; o anda kızı Nataşa'nın sesini duyar gibi oldu; Nataşa tek kelime söylemeden sanki annesine sesleniyor, zayıf bir fısıltı ile ona bir şeyler diyordu.

Anne, o kısık sesin nereden geldiğini, kızının onu nereden çağırdığını görmek istercesine etrafına bakındı. Bu ses nereden geliyordu? Suskun topraktan mı? Yerin derinliklerinden mi? Gökyüzünün yükseklerinden mi? Yoksa ıslık ıslık parlayan yıldızlardan mı? Annenin ölen kızı şimdi neredeydi? Yoksa bu ses hiçbir yerde değil miydi?

Mariya Vasilyevna tekrar etrafını dinledi ve dünyanın sessizliği arasında yeniden kızının sesini duyar gibi oldu. Ses öylesine uzaktan geliyordu ki adeta derin bir sessizliği andırıyordu. Sessizliğin bu sesi oldukça anlaşılır ve berraktı. Adeta gerçekleşmemiş olan her şeyin olacağına dair mutluluğu ve umudu ifade ediyordu. Ölenler bu dünyaya yaşamak için geri dönecekler ve ayrı düşmüş olanlar birbirlerine sınılacaklar ve hiçbir zaman birbirlerinden ayrılmayacaklar.

Anne, kızının sesindeki o neşeyi yakalamıştı ve bunun bir umut anlamı taşıdığını çok iyi biliyordu. Kızı bu dünyaya geri döneceğine ve bu konuda yaşayanların ölenlere yardım edeceğine inanıyordu. Onlar bir ceset olmayı istemezler.

Ben sana nasıl yardım edebilirim? Ben kendim zar zor bu hayata tutunuyorum? Anne bunları oldukça sakın ve açık bir şekilde ifade ediyordu. Adeta huzur içerisinde ve kendi evinde gibiydi. Sanki eski mutlu yaşamında olduğu gibi çocuklarıyla sohbet ediyordu. Ben seni tek başıma kaldıramam kızım.

Eğer insanlık seni sevdiyse ve bu dünyadaki bütün yanlışlıkları düzeltecekse, diğer ölenler gibi seni de bu hayata doğru kaldıracaktır. Çünkü ölüm insanlık adına yapılmış ilk yanlıştır. Yalnız başıma ben sana nasıl yardım edebilirim? Benim yapabileceğim sizin yanınızda kalmak ve acınızdan ölmeyi beklemek.

Anne kızıyla uzun uzun sohbet etti. Sanki Nataşa ve iki oğlu yattıkları mezardan dikkatlice anneyi dinliyorlardı. Sonra anne gözlerini yumdu ve uykuyu daldı.

Savaşın sesi uzaklardan duyuluyordu. Topların gürültüsü yayılıyordu. Uzaklarda savaş başlamıştı. Mariya Vasilyevna uyandı, gökyüzünde ateşin görüldüğü yere doğru baktı ve kalp atışını andıran topaların sesini dinlemeye başladı. Bizimkiler geliyor dedi. Buna emindi. Yakında gelecekler, Sovyet hükümeti yeniden gelecek. Çünkü o, halkını seviyor, o, çalışmayı seviyor.

O, herkese insanlığı öğretecek. Ancak şimdi o oldukça hareketli; belki de yüzyıl geçecek ancak halk ölümlerinin hayata dönmeye başlayacağını öğrenecek ve o zaman da annenin o talihsiz kalbinin yeniden mutlu olacağını ve rahat bir nefes alacağını öğrenecek.

Mariya Vasilyevna her şeyin istediği gibi ve yaşadığı acıları dindirecek şekilde gerçekleşeceğini anlıyor ve buna inanıyordu. Gökyüzünde uçan uçakları gördü. Onları icat etmek ve yapmak ne kadar da zordur. Eğer ki bu uçağı yapan insanoğlunun akli, çocuklarını dünyaya getirmiş ve onların ölümüne tanık olmuş annenin gereksinimlerine yönelirse, o zaman bütün ölenler belki de yerin altından güneşin doğduğu bu dünyaya yani yaşama geri dönebilirler.

Anne çocuklarına daha yakın olabilmek için başını yeniden çocuklarının mezarının üzerindeki toprağı koydu. Onların sükûneti, ölümlerine sebep olan bu dünyanın kötülüğüne bir haykırıdır. Aynı sükûnet, çocuklarının kokusunu ve gözlerinin o ışıltısını hatıralarında taşıyan anne içinse bir kederdir.

Gün ağarmasına doğru Rus tankları Mitrofanovski yoluna çıktılar. Denetleme ve ikmal yapmak için şehrin etrafında konuşlandılar. Şu an ateş etmiyorlardı. Çünkü bu yıkıma uğramış şehrin Alman birliği savaştan uzak duruyor, ordu ise geri çekiliyordu.

Bir Kızıl Ordu askeri tanktan indi ve artık barış güneşinin doğduğu toprakları dolaşmaya başladı. Asker çokta genç olmayan, orta yaşlı birisiydi. O, yeşilliklerin nasıl canlı kaldığını seyreliyordu. Önceden alışık olduğu kelebek ve böceklerin hala var olup olmadıklarından emin olmak için etrafa bakınıyordu. Bütün bu yaptıkları onun hoşuna gidiyordu.

Kızıl Ordu askeri, iki ağaç ile bağlanmış haçın etrafında yüzü koyu yatan yaşlı bir kadını gördü. Ona doğru eğildi ve nefes alıp almadığını dinledi. Sonra kadını sırt üstü gelecek şekilde döndürdü. Yaşayıp yaşamadığından emin olmak için kulağını onun göğsüne koydu. Kadının kalbinin durduğunu anlamıştı. Yedek çorap olarak kullanmak

üzere yanında bulundurduğu, temiz keten bir bez ile kadının yüzünü kapattı. Annenin yaşayacak bir hali de zaten kalmamıştı. Onun vücudu öylesine aç kalmış ve öylesine bir acıyla doluydu ki, kemikleri derisinin altından dışarı doğru çıkmıştı.

Bir veda sözcüğü olarak küçük bir fısıltıyla yaşamaya devam et dedi Kızıl Ordu askeri. Kimin annesi olursan ol, sensiz bende yetim kaldım.

- Şimdi her şey sana karanlık ve sen bizden çok uzaklara gittin. Ne yapabiliriz ki! Şimdi senin için kederlenmenin vakti değildir. İlk olarak düşmanı kovmak gerek. Sonra bütün dünyanın, başka türlü olamayacağını anlaması gerek. Eğer başka türlü bir şey olursa, bütün bunlar boşuna.

Kızıl Ordu askeri geri döndü. Yakınları olmadan yaşamak onun için de sıkıcıydı. Ancak şimdi yaşamasının daha gerekli olduğunu hissediyordu. Sadece düşmanın yok edilmesi gerekmiyor ayrıca kazanılacak zaferden sonra da geçmişlerimizin bizlere vasiyet olarak bıraktıkları o yüce yaşamı sürdürebilmek lazımdı. Onların aziz hatıraları adına bu dünyadaki onların bütün umutlarını yerine getirmek gerek. Onların istekleri gerçekleştirilmeli ki, aldıkları nefes boşuna sonlanmamış ve onlar boşuna ölmemiş olsunlar. Ölülerin yaşayanlardan başka güvenebilecekleri kimse yoktur. Halkımızın mutlu ve özgürce bir kadere sahip olabilmesi için ve insanımızın öldüğünü haklı çıkarmak adına yaşamamız gerek ki onların ölümü anlamlı olsun.